

vergaderen naar de normen, die de synode van 1944 gesteld, tegen bezwaren in Gods Naam gehandhaafd, en sinds met een verbazingwekkende hardhandigheid nogmaals doorgezet heeft, en daarin volhardt tot op den dag van heden; zoolang zij bij deze normen blijft, geschiedt door haar die vergadering op valsche, d.w.z. tegen de Schrift ingaande wijze, op normen, die niet toegestaan zijn. Maar ik kan dat opgeven van zoo'n psalmversje, berijmd, niet begrijpen van synodocratische dominees, die nog pas aan de in stilte bewerkte kandidaten-voor-overgang hebben gezegd of doen zeggen: wij zijn niet zoo dwaas, om met het schemavalsch-waar te werken, en wij voelen voor de pluriformiteit. Want als die dominees dat vers opgeven, dan zeggen ze toch: die geloovigen in de vrijgemaakte „kerk” zijn „gevangenen”? Het is bij hen geen kerk, doch een gevangenis. En als de psalmzinger zich dan realiseert, dat die psalm (126) op Babel ziet, en dat Babel de gevangenis is, (de „hoer”), waarvan de „gevangenen” moeten worden losgemaakt, nu, dan is het nog veel erger. In hun verbeelding (want in den psalm, nog eens, staat geen woord van wat die dominees en die zangers ervan maken. Den „onberijmden”). Ze zien voor hun geest bij ons „Babel, hoer, honden”.

Laat dus ook die zangers en liturgen maar los. En keer terug tot hen, die moeite hebben met de vraag: wat staat er nu eigenlijk?

Om te beginnen wilden wij hen erop wijzen, dat het woord „kerk”, wanneer het tweemaal achtereen gebruikt wordt (ware en valsche kerk) telkens een andere betekenis krijgt. Als ik zeg: een ware en een valsche kerk, dan bedoel ik in beide gevallen een kerk. De één is goed, aardig, eerlijk, de ander is vals, geniepig, slecht. Maar over het woord „kerk” krijgen we geen moeite: het woord betekent in beide gevallen een exemplaar, en dan wel een mannelijk exemplaar van de „soort” mensch.

Maar als er sprake is van twee pausen, zoo'n tijd is er geweest, en men zegt: de één is de ware paus, de ander de valsche, dan betekent waar en valsch iets anders dan zooeven. Wie van waren en valschen paus spreekt, zal misschien niet eens de namen van de heeren kennen, noch hun karakter, noch hun hart. Dat kan hem ook niet schelen. Best mogelijk, dat de man, dien hij voor den paus aanziet, een onaangenaam en listig en leelijk mensch is, en de man, dien hij valschen paus noemt, een aardige, prettige kerk. Maar daar loopt het niet over. Hij zegt alleen maar: die één meneer, die is paus langs den wettigen weg, dien de kerk-in-kwestie heeft te aanvaarden, en de ander, die is van elders ingekommen, eigenlijk geen paus. Er is geen pluriformiteit des pausdoms. Zijn er ergens twee presidenten van een of ander republiekje, twee ministeries, twee regeringen, dan zal men hebben te kiezen: waar de ene, valsche de andere. Het kan zijn, dat men zegt: ik houd van de personen van die (valsche) tegenregering, en hun idealen sta ik voor, maar ze zijn niet gerechtigd, of nog niet gerechtigd tot het voeren van dan scepter; dan heeft dit spreken niets met karakterteekening te maken, of met zedelijke beoordeling van personen naar den grond des harten. Het gaat er alleen maar om, dat de één er wezen mag, de ander niet, n.l. als regeringscollegie. Het woord „paus”, het woord „president”, het woord „ministerie”, of „regering” betekent dus den eenen keer iets anders dan den anderen. Het betekent niet eens: dat in feite de één en de andere macht oefent, doch dat in rechten de één dat doet (of doen mag, al wordt hij misschien wel verhinderd, naar zijn rechten te doen) en de ander ten onrechte. Het voorbeeld van ware en valsche boter, ook wel eens gebruikt, is langzamerhand opgehouden duidelijk te zijn, want margarine komt tegenwoordig overal voor, en de waan, alsof margarine sléchte rommel is, is wel gebroken. Het begrip „boter” wijzigt zich trouwens; vroeger was boter van een koe afkomstig, en was dus alle andere smeersel, al was het nog zoo goed, en vitaminerijk, en zuiver, toch geen „boter”. Voor het begrip van „boter” was toen nog het van-een-koe-afkomstig-zijn een essentieel, constitutief, element. Tegenwoordig spreken we van „plantenboter”; het woord „boter” raakt langzamerhand die speciale koelen-reminiscentie kwijt. Maar bij den overgang van koe-boter tot „kunstboter” (denk aan rubber „n synthetische rubber) stond het nog anders; de woordenboeken zullen hun definities moeten wijzigen naar het leven, de praktijk: verba valent usu.

Dat geldt ook van het „civiele” woord kerk. Het heeft nu eenmaal een burgerrechtelijk gebruik, de wet spreekt van kerk en kerkgenootschap, en de overheid heeft van theologie, zegt ze zelf, niet veel verstand. Sommigen hebben haar dit trouwens voor-gezegd.

Maar de Schrift spreekt toch anders. Die zegt: wat gij onder kerk-van-Christus verstaan moogt, dat wil ik u zeggen. M.a.w. tenslotte zullen we hebben te vragen naar het bijbelsche, d.w.z. op bijbelsche gegevens opgebouwde begrip van kerk-van-Christus; en dat begrip is dan constant. Het moet dit althans zijn. Boter kan men veranderen; daarin laat God de menschen vrij; men mag vet uit koeien halen, ook uit geiten, wolven, tijgers, planten,

walvisschen. Men mag het begrip „boter” uitwerken naar gelang van de overheerschende gewoonte. Maar inzake de kerk, en vele andere onderwerpen, zal niet de gewoonte, doch de openbaring hebben te beslissen, wat we verstaan onder een bepaald woord. De Schrift spreekt van den waren Messias en ook van valsche messiasen, Christus en pseudochristus. Ieder verstaat, dat hier niet van twee wezenlijke Christussen sprake is; de één is het; en wat pseudochrist genaamd wordt, is geen Christus. Hij eigent zich den naam alleen maar toe, doch wederrechtelijk.

Wij gelooven, dat heel wat van de bezwaren tegen het hanteeren van het woord ware-valsche-kerk verdwijnen zullen, zoolang we hieraan in-dachtig zijn. Het spreken van valsche kerk betekent, dat het op het punt van het vergaderen der geloovigen niet toegaat zooals het behoort. Want in het kerkbegrip is het element van vergaderende hoofdzak. God Almachtig formeert de geloovigen, en vergadert ze ook. Hij gebruikt den dienst van het ambt daartoe. Dus is de kerk de vergadering van geloovigen. Die geloovigen kunnen ergens verdwaald zijn, of een poosje ondergedoken, of verstrooid of wat dan ook. Maar God zorgt ervoor, dat ze worden vergaderd. Er kunnen geloovigen zijn onder het pausdom, zoo lezen we herhaaldelijk, niet alleen bij theologen, maar ook in confessionele geschriften (Conf. Gall., art. 28, Hong. Bel., 49). Maar daarmee is het roomsche instituut nog niet goedgepraat, noch als „minder zuiver” tegenover het „zuiverder” erkend. Integendeel, van dit instituut zeggen de belijdenissen doorlopend: „valsche kerk”. Erkend wordt, dat ook daar nog geloovigen worden vergaderd, maar „dat is het nu juist”; dat mag dat pauselijke instituut niet doen, want het doet het verkeerd, onder onjuiste praetenties, en naar ongoddelijke maatstaven. De paus moest direct ophouden te vergaderen, wil de belijdenis zeggen; dan kon er nog wat van zijn volk terecht komen; nu hij blijft zitten, nu worden zijn menschen meer en meer verkeerd onderwezen, en gewend aan een verboden praxis; het Woord wordt meer en meer veronachtzaamd en weersproken; het loopt met die geloovigen die er zijn steeds slechter en hun geestelijk leven kwijnt; de paus moest als paus verdwijnen, en als leerjongen terugkomen, daar waar de Heere de geloovigen vergadert door een ambtsdienst, als welken Hijzelf instelde. Nu hij blijft pronken op zijn zetel, is zijn kerk valsche; d.w.z. niet de legitieme vergaderingsplaats, waar men komen mag omdat men 't moet. De naam valsche kerk betekent dus een vonnis over de officiële gebruikte normen van geloovigencollectie; het is geen vonnis over goede of kwade bedoelingen van personen, doch over maatstaven voor de vergadering.

## Honger gauwer gestild dan de proviandkast gevuld

We spraken over de kwestie van de „voortgezette reformatie”, en maanden tot geduld. Men kan, zoo betoogden we, na de vrijmaking niet in een handomdraai doorzetten of opvorderen tot doorzetten. Want — de honger is in 1944 gauwer gestild, dan de proviandkast gevuld.

We spreken van „honger”. We waren op bepaalde punten lang ondervoed. De beginselstudie was vrijwel verwaarloosd; aan den éenen kant werd alles — denk aan de jeugdbonden — gewrongen in het kuyperiaansche leersysteem; en toen aan den anderen kant een poging opkwam om de vragen, die rezen, te beantwoorden in een geest, die niet a priori aan de kuyperiaansche schematiek zich bond, werden zij, die daaraan bezig waren, onmiddellijk voor den voet geloopt, en verdacht gemaakt. Een machtsconcentratie vormde zich, waarvan de massiviteit niet beantwoordde aan die der argumenten, waarover zij beschikte. Men kent den afloop. Toen de vrijmaking kwam, had men honger. En men kreeg brood. Dat wil zeggen: de levensnood, daarin werd eerst voorzien. En dat gaf een gevoel van opluchting. Ik vergelijk het wel eens met de sneden wittebrood, die men in de eerste dagen na de vrijmaking van Nederland (1945) op zijn tafel kreeg.

Maar al kregen we in '45 van de „Canadeezen” brood, en nog wel fijn brood, en bruine boonen, en meer van dat krachtvoer, om ons weer op gang te krijgen, daarmee was onze proviandkast nog niet gevuld. Er moest een Liefteink komen, plus een Marshall-plan, om ons dat stevig in te prenten. We hadden geen voorraden; we hadden ook geen materialen. Baileybruggen waren gauw geslagen; maar erts voor den regelmatigigen opbouw, dat ontbrak. We kregen amerikaansche jurken en schoenen cadeau; maar „textiel” voor de gewone behoeften, daar bleef het wachten op. De maag was gevuld — maar de regelmatige voorzieningsdienst, die kon pas langzaam op gang komen.

Iets dergelijks was het ook in 't kerkelijk jaar 1944.

Ineens werden we teruggeworpen op onze eerste behoeften. We leerden weer, hoe we onze kinderen hadden te zien en te bejegenen; en we zagen ook weer het abc van kerk en kerkregering, en van oecumeneisch leven; want niet wij wierpen preekstoel-deurtjes in het nachtslot, doch dat deden de anderen. We haalden weer adem; we kregen immers weer gezuiverd wittebrood.

Maar onze fourage-dienst, wel die kon pas langzaam weer op gang komen. Want onze honger was slechts gestild op het punt van onze eerste behoeften. Doch we waren verder onwetend, aarzelend, op meer dan één punt; die onzekerheid was meegenomen uit den toestand van vóór 1944. En we hadden onze kinderen; en die moesten weer op gang geholpen worden. Niet met souvenirs uit '44, doch met handleidingen, leidraden, studiemateriaal, om weer regelmatig aan den slag te kunnen komen.

En dat is de moeilijkheid waarvoor we staan.

Men weet, op welke punten speciaal sommigen moeilijkheden hebben. Het zijn, zie ik het wel, de kwesties van de V.U., de wijsbegeerte van de wetsidee, het Christelijk Nationaal Vakverbond, de A.R. Partij.

Wie op deze punten het gesprek vermijdt, doet m.i. onjuist. Maar wie met één korte anekdote beweging anderen wil mee hebben met zijn eigen standpunt, die doet niet voorzichtig en niet liefdevol tegenover degenen, die op ons verkeerde-in-liefde recht hebben, dat zijn degenen, die gezegd hebben: we laten ons niet onze ambtsdragers afnemen door een onbevoegde synode, noch op grond van beschuldigingen, of elschien, die niet naar de Schrift en de K.O. zijn. Ik wil die allen kunnen blijven ontvangen en door hen ontvangen worden op de ééne conditie, dat zij en ik samen willen vragen: wat zegt de Schrift? en bereid zijn daarnaar te doen op die punten, waarin aan een geduldige principieele bezinning metterdaad praktisch gevolg gegeven wordt.

Neem de kwestie V.U. Het is niet ieder duidelijk, dat men het „beginsel” eener gereformeerde hogeschool kan toegedaan zijn en blijven (ressentiment is uit den boze), terwijl men juist deswege bezwaar heeft tegen wie in de werkelijkheid van hun onderwijs en propaganda dat beginsel zelf met voeten treden. Verleden week spraken we over Vonckenberg en (den jongen) Diepenhorst. Daar heeft men de spanning; beiden zeiden: de V.U.! Maar de één was de grondgedachte der V.U. trouw, de ander infiltriert de jeugd, de academische en de niet-academische, met ideeën, waar Kuyper en Rutgers het hoofd om zouden schudden. Wij kunnen 't niet helpen, dat een man als Dijk, die terdege ziet, dat 't mis is, zwijgt tegen de Diepenhorst-tactiek. Hij zal denken aan de V.U., de A.R. Partij. Maar het „beginsel” moest hem desnoods tegen de vrienden hardop in verzet doen komen. 't Gebeurt niet; en de onzuivere en onzuiver gehouden afteekening van de scheuring en van haar wezenlijke, officiële gronden, zal daar niet vreemd aan zijn. Maar moeten wij dat FEIT niet zien? Hebben „onze menschen” allemaal zoo'n helderen kop, dat ze ineens alles „door hebben”? Er is geen veranderder situatie, dan die in kerkelijk Nederland van 1944—1950. En net zoo min als ik een kerkje van knappe kerkhistorici hebben wil, b.v. die allemaal een gefundeerd oordeel hebben over „1892”, net zoo min wil ik een kerkje hebben van allemaal zuivere theoretici inzake 1944, of van zoo knappe koppen, dat ze het weefsel van camouflage en situatiemistekening kunnen verscheuren met versche argumenten, die ze zoo maar bij de hand hebben. Ik wil alleen maar danken als ze brood eten. Want om bakker te worden moet men eerst brood eten bij vader en moeder thuis.

Zóó is het ook met die filosofie der wetsidee. We hebben destijds uitvoerige artikelen opgenomen over de houding der tot de bestudeering daarvan gevormde vereniging. Die houding scheen en schijnt me onjuist en voor heel ons nationale leven funest. Ook voor haar zelf. Maar moet men niet verstaan, dat anderen nog leven in de spanning tusschen de vreugd om wat zoo mooi bedoeld is en de droefheid om wat zoo verkeerd geleid is?

Niet anders staat het met het C.N.V. Met aandacht, hoop ik, hebben onze lezers gevolgd wat de Heer P. Groen daarover schreef; en wat ik in „De Gids” daartegen aangevoerd vond, scheen me ontoereikend en zelf een nieuw bewijs van de noodzakelijkheid van ernstige critiek. Maar hoe lang duurt het, eer op dit punt de wil tot principieele organisatie (waarin ik een noodzaak blijf zien, al zoek ik geen machts-, doch dienst-concentratie) zich kan uitleven in een aanwezige nieuwe vereniging of zich kan laten leiden in de richting van zulk een nieuwe organisatie op een duidelijk en wel omschreven beginselprogramma en doelstelling?

En wat de A.R. Partij betreft, men kent ons standpunt. Daar blijven we bij, zoolang men ons niet uit de hand slaat wat we schreven. Ik ben bijzonder verbaasd geweest over het aantal stemmen, dat in bepaalde gemeenten, waar ik iets heel anders (d.w.z. veel en veel minder) had verwacht is uitgebracht op het Geref. Politiek Verbond. En dit bij een vrijwel totale ontentenis van al de verkiezingsliteratuur, waar onze democratie ons op pleegt te onthalen in deze eeuw van getallen en cijfers en procenten. Maar ik wil een kerk hebben, die wat haar toegangswege n betreft, verantwoording op zich neemt voor allen, die

vóór 11  
onze a  
voort  
weet t  
stud  
heid),  
En als  
de A.R.  
stemde  
nu op  
zullen  
haar v  
en org  
belijde  
„elk g  
reden  
N.S.B.  
Nien  
ons be  
daarop  
g a a  
op het  
„g a a  
mijn g  
gebouw  
Wij  
moole  
„Overs  
tegen l  
in ged  
ook as  
eerste  
tebroo  
ten de  
— Ma  
hardlo  
beenen  
willen.  
onze c  
aan ee

Het  
na zijn  
op zijn  
tijd o  
kerker  
is dat  
zicht  
(Kamp  
mensc  
gaand  
dan de  
Het  
dezen  
catie  
(Oude  
reflect  
in str  
den K  
zorgd  
bonde  
We  
van d  
Wel  
men e  
lijk?  
in A  
Kamp  
vangi  
Men  
die n  
van b  
Polma  
dr J.  
dat d  
meens  
afwijs  
niets  
de op  
is me  
die b  
1944  
ook v  
Da  
Praec  
den;  
heid  
gings  
z a k  
men  
leidir  
Tre  
word  
Zool  
sprae  
re m  
een c  
en sc  
lijk c  
en se  
de v  
oude